

स्मार्ट कृषि गाउँ सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन विधि, २०७६

प्रस्तावना: कृषि उत्पादनलाई बजारमुखी, व्यवसायमुखी, नाफामुखी र आत्मनिर्भर बनाइ कृषकहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरी दिगो आयस्तर वृद्धि गर्न "एक नमूना गाउँ" को रूपमा विकास गर्ने मूलभूत उद्देश्यका साथ सञ्चालनमा रहेको स्मार्ट कृषि गाउँहरूमा सृजित प्राविधिक समस्याहरूको उचित सम्बोधन गर्न विषय विशेषज्ञ सेवा, कृषि अध्ययनरत विद्यार्थीलाई समुदायस्तरमा परिचालन, जलवायु अनुकूलन प्रविधि विस्तारमा सहयोग, क्षमता विकास, प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत लगायतका भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र मातहतको निकायको स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमसँग सम्बन्धित सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश नं. ५ को भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले स्मार्ट कृषि गाउँ सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन विधि स्वीकृत गरी लागू गरेको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस कार्यक्रम सञ्चालन विधिको नाम "स्मार्ट कृषि गाउँ सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन विधि, २०७६" रहेको छ।

(२) यो कार्यक्रम सञ्चालन विधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

(३) यो कार्यक्रम सञ्चालन विधि प्रदेश नं. ५ भर लागू हुनेछ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यक्रम सञ्चालन विधिमा:-

(क) "इकाई" भन्नाले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन विधि २०७५ को दफा ९ उपदफा (१) बमोजिमको कार्यक्रम व्यवस्थापन इकाई सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यक्रम" भन्नाले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सम्झनु पर्छ।

(ग) "निर्देशनालय" भन्नाले कृषि विकास निर्देशनालय वा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयलाई सम्झनु पर्छ।

(घ) "विज्ञ" भन्नाले कृषि पशुपन्छी वा मत्स्य विषयमा वि एस्सी कृषि वा पशुविज्ञान वा सो सरहको अध्ययन पुरा गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा १० वर्ष सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गरेको वा स्नातकोत्तर वा विद्यावारिधि गरी कम्तीमा ५ वर्ष सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गरेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

- (ड) “मन्त्रालय” भन्नाले प्रदेश नं ५ को भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।
- (च) “विद्यार्थी परिचालन” भन्नाले नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसबाट कृषि, पशु चिकित्सा, पशु विज्ञान, मत्स्य विज्ञान विषयमा स्नातक तहको अन्तिम वर्षका वा स्नातकोत्तर तथा विद्यावारिधि अध्ययनरत यस कार्यक्रमको कार्यक्षेत्रमा खटाईएका विद्यार्थीहरूलाई सम्झनु पर्छ।
- (छ) “विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पस” भन्नाले कृषि, पशु चिकित्सा, पशु विज्ञान, मत्स्य विज्ञान एवं कृषि इन्जिनियरिङ्ग विषयमा स्नातक, स्नातकोत्तर तथा विद्यावारिधि तहसम्मका अध्ययन अध्यापन कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त शैक्षिक संस्थाहरू सम्झनु पर्छ।
- (ज) “समिति” भन्नाले कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ।
- (झ) “स्मार्ट कृषि गाउँ” भन्नाले विशिष्टता अनुसारको बाली तथा पशुपन्छी सुहाउँदो जलवायु तथा वातावरणमैत्री अभ्यास, सिँचाइ तथा आधुनिक उत्पादन प्रविधिको प्रयोग एवं जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्दै कृषिको उत्पादन, उत्पादकत्व र गुणस्तर वृद्धि गरी आयआर्जनमा संलग्न भएको कम्तिमा ५० घरधुरी भएको सिकाइयोग्य समुदाय सम्झनु पर्छ।

३. उद्देश्य: यस कार्यक्रमका उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्:-

- (क) कृषि प्रविधि र प्रसार प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन स्मार्ट कृषि गाउँमा विषयगत विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्न कृषि अध्ययनरत विद्यार्थी परिचालन गर्नु,
- (ख) स्मार्ट कृषि गाउँमा समयानुकूल देखापर्ने प्राविधिक समस्यामा आधारित रहेर छोटो समयका अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण, प्रदर्शन शिविर आदि कार्यक्रम सञ्चालन गरी समस्या समाधान तथा कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु,
- (ग) जलवायु अनुकूलन एवं वातावरण मैत्री प्रविधि विस्तारमा टेवा पुऱ्याउनु,
- (घ) कृषि विद्यार्थीहरूको ब्यवहारिक ज्ञान शिप तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

परिच्छेद-२

समिति सम्बन्धी व्यवस्था

४. कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति: (१) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम/कार्यक्रम व्यवस्थापन इकाई, मन्त्रालयस्तरबाट कार्यक्रम गर्न आवश्यक व्यवस्थाको लागि देहाय बमोजिमको कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिको गठन हुनेछः

(क)	सचिव	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	अध्यक्ष
(ख)	प्रमुख	योजना तथा अनुगमन महाशाखा	सदस्य
(ग)	प्रमुख	खाद्य सुरक्षा तथा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन महाशाखा	सदस्य
(घ)	प्रमुख	पशुपन्छी विकास महाशाखा	सदस्य
(ङ)	प्रमुख	प्रशासन तथा सहकारी विकास महाशाखा	सदस्य
(च)	प्रमुख	आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
(छ)	प्रमुख	कार्यक्रम व्यवस्थापन इकाई	सदस्य सचिव

(२) कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार कुनै विज्ञ, विशेषज्ञ वा पदाधिकारीलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(३) यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछः-

- (क) पेश हुन आएका प्रस्तावहरू उपर छलफल गरी औचित्यका आधारमा स्वीकृतको लागि सिफारिस गर्ने,
- (ख) विभिन्न विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पस/संघ संस्थाहरूसँग आवश्यकता अनुसार समन्वय गर्ने,
- (ग) विषयगत विज्ञ तथा विद्यार्थी परिचालन प्रयोजनका लागि निश्चित मापदण्ड तयार गरी उक्त निकायहरूको लागि विद्यार्थी संख्या निर्धारण गर्ने,
- (घ) जलवायु अनुकूलन प्रविधि विस्तार सहयोग तथा समस्यामा आधारित अनुसन्धान कार्यका लागि विषयहरूको सूची स्वीकृत गर्ने,
- (ङ) प्रस्ताव मूल्याङ्कनका आधारहरू निर्धारण गरी स्वीकृत गर्ने,
- (च) पुरस्कार सम्बन्धमा सिफारिस भई आएका प्रस्तावहरू उपर औचित्यका आधारमा छनौट गरी पुरस्कार रकम तोक्न निर्देशक समितिमा सिफारिस गर्ने,
- (छ) कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आईपर्ने समस्याहरूको समाधान गर्ने,

- (ज) अनुदान तथा खर्चको सीमा तोक्ने,
- (झ) आवश्यकता अनुसार स्थलगत निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने/गराउने र
- (ञ) यस सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने।

(४) जिल्लास्थित कार्यालयबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गर्न एक जिल्लास्तर कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिको गठन हुनेछ।

प्रमुख	कृषि ज्ञान केन्द्र/विज्ञ केन्द्र	संयोजक
प्रमुख वा प्रतिनिधि	प्रदेश कोष तथा लेखा/नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
अधिकृत (कृषि हेर्ने)	सम्बन्धित जिल्ला समन्वय समिति	सदस्य
संयोजक	खरिद इकाई, कृषि ज्ञान केन्द्र/विज्ञ केन्द्र	सदस्य
सम्पर्क अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र/विज्ञ केन्द्र	सदस्य सचिव

(५) समितिले आवश्यकता अनुसार कुनै विज्ञ, विशेषज्ञ वा पदाधिकारीलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(६) यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछः-

- (क) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्पर्क अधिकृत तोकिएको कार्यक्रम सञ्चालनमा सहजीकरण गर्ने,
- (ख) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि खर्च इष्टिमेट तथा प्राविधिक विषय तथा कार्यान्वयन पद्धति स्वीकृत गर्ने,
- (ग) अनुदान तथा खर्चको सीमा तोक्ने,
- (घ) पेश हुन आएका प्रस्तावहरू उपर छलफल गरी औचित्यका आधारमा स्वीकृत गर्ने,
- (ङ) स्थानीय तह तथा विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पस/संघ संस्थाहरूतथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग आवश्यकता अनुसार समन्वय गर्ने,
- (च) कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आईपर्ने समस्याहरूको समाधान गर्ने,
- (छ) आवश्यकता अनुसार स्थलगत निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने/गराउने र
- (ज) कार्यक्रमको प्रगति, खर्च विवरण र प्रतिवेदन सम्बन्धित निर्देशनालय र इकाईमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने।

परिच्छेद-३

विषय विज्ञ सेवा सञ्चालन

५. कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया : (१) विषयगत विशेषज्ञ सेवाको आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले स्मार्ट कृषि गाउँको छनौट गर्नेछ।

(२) विषय विज्ञहरूको सेवा लिन आवश्यक विषयहरूको पहिचान गरी विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्/ अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा संघ संस्थाहरूसँग रहेका सोही विषयहरूसँग सम्बन्धित विज्ञहरूको आवश्यक कोटा निर्धारण गरी उपलब्धताका लागि पत्राचार गरिनेछ। वा मन्त्रालयले विज्ञहरूको सूची (Roster) तयार गरी सूचिकृत भएका विषयसँग सम्बन्धित विज्ञहरूलाई सम्झौता गरी परिचालन गर्न सक्नेछ।

(३) विज्ञ सेवा उपलब्ध गराउने प्रस्तावकको योग्यता सूचिकृत भएका विषयसँग सम्बन्धित विषयमा विद्यावारिधि वा कम्तिमा स्नातकोत्तर उत्तीर्ण भई ५ वर्ष वा वि.एस्सी. कृषि वा सो सरहको अध्ययन गरी कम्तिमा १० वर्ष सम्बन्धित क्षेत्रमा अनुभव भएको हुनु पर्नेछ।

(४) सेवा उपलब्ध गराउन छनौट विज्ञहरूले मन्त्रालय, निर्देशनालय, सम्बन्धित जिल्लाका कार्यालय, कार्यक्रम लागू भएका स्थानीय तहको समन्वयमा रहेर सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँमा सेवा पुऱ्याउनु पर्नेछ।

(५) यसरी परिचालन हुने विषय विशेषज्ञको कार्यविवरण (TOR) देहाय बमोजिमको हुनेछ।

- (क) सम्बन्धित कार्यक्षेत्रमा रही तोकिएको अवधिसम्म कामकाज गर्नुपर्ने,
- (ख) विद्यमान रहेका कृषि प्रविधिहरू तथा कृषि व्यवसाय, बजारीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रविधि, अवधारणा र अभ्यासहरू कार्यान्वयन गर्न गराउन सहयोग गर्ने,
- (ग) कृषकहरूलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने विषयसँग सम्बन्धित प्रविधिहरूको पुस्तिका तथा अन्य ज्ञानमूलक सामग्रीहरू तयार गरी उपलब्ध गराउने,
- (घ) कृषकहरूलाई आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सल्लाह तथा परामर्श दिने,
- (ङ) फिल्डमा देखापरेका समस्याहरूको समाधान गर्न पहल गर्ने र थप सेवा आवश्यक भएमा मन्त्रालयलाई जानकारी गराउने,
- (च) आवश्यकता अनुसार अन्तरक्रिया, प्रदर्शनी, शिविर तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

(छ) समस्या समाधानका लागि थप अनुसन्धान आवश्यक भएमा मन्त्रालयलाई सुझाव दिने,

(ज) सम्पन्न सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूको सम्बन्धमा मन्त्रालयमा प्रस्तुति तथा अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्ने,

६. खर्चको मापदण्ड : (१) विषय विज्ञ सेवाका लागि विज्ञ परिचालन गरे वापत विषय विशेषज्ञलाई नियमानुसार मन्त्रालयले पारिश्रमिक वापतको रकम उपलब्ध गराउने छ।

(२) छोटो समय (बढीमा ७ दिन सम्म) विज्ञ परिचालन गर्दा सम्बन्धित शाखाको सिफारिसमा कार्यालय प्रमुख वा सचिवले स्वीकृति दिन सक्नेछ।

(३) पारिश्रमिक वापतको रकम र विज्ञसेवा लिने अवधि प्रस्तावका आधारमा कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरी सम्झौतामा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ। पारिश्रमिक वापतको रकममा नियम अनुसार करकट्टि गरिनेछ।

परिच्छेद-४

कृषि अध्ययनरत विद्यार्थी परिचालन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम

७. कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया : (१) वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रममा बजेट व्यवस्था भए अनुरूप कृषि विद्यार्थी परिचालनका लागि विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसबाट विद्यार्थीहरूलाई स्मार्ट कृषि गाउँहरूमा Project Work/Internship/Mini Research तथा सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey) गराउन सक्ने गरी प्रस्ताव/आशय माग गरिनेछ।

(२) यसै कार्यक्रम मार्फत स्नातकोत्तर अन्तिम वर्ष वा विद्यावारिधि अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey) कार्यमा संलग्न गराउन सम्बन्धित विश्वविद्यालय तथा अध्ययन संस्थानहरूसँग वार्षिक कोटा निर्धारण गरी मन्त्रालयले सिधै सम्झौता गर्न सक्नेछ।

(३) यसरी प्रस्ताव/आशय माग गर्दा स्मार्ट कृषि गाउँहरूको संख्या, आवश्यक प्राविधिक विषयसँग सम्बन्धित विद्यार्थी संख्या र विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसहरूको संख्या तथा विद्यार्थी परिचालन गराउन सक्ने क्षमताको आधारमा सूची तयार गरी आवश्यक कोटा निर्धारण गरिनेछ।

(४) तयार भएको सूची अनुसार Project Work/Internship/Mini Research तथा सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey) Course curriculum मा व्यवस्था भएका विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसहरूलाई Project Work/ Internship/Mini Research तथा सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey) का लागि संख्या उपलब्ध गराईनेछ।

(५) यसरी परिचालन हुने विद्यार्थीहरूले मन्त्रालय, ईकाइ, निर्देशनालय, सम्बन्धित जिल्लाका कार्यालय, कार्यक्रम लागू भएका स्थानीय तह वा वडाको सुझाव र सल्लाह बमोजिम सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँमा रहेर कार्य गर्नुपर्नेछ।

(६) परिचालन हुने विद्यार्थीहरूले कार्यविवरण (TOR) अनुसारको कार्यप्रगति विवरण सम्बन्धित जिल्लाका कार्यालय, कार्यक्रम लागू भएका स्थानीय तह र मन्त्रालयमा मासिक रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ। कार्यसम्पन्न पश्चात मन्त्रालयमा प्रस्तुति सहित अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

(७) परिचालित विद्यार्थीको अनुगमन र मूल्याङ्कनको व्यवस्था सम्बन्धित विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसहरू स्वयंले र परिचालित जिल्लास्थित कार्यालयहरूका प्रमुखबाट हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ। आवश्यकता अनुसार मन्त्रालय, ईकाइ, निर्देशनालय र स्थानीय तहबाट समेत अनुगमन मूल्याङ्कन हुनेछ।

(८) विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसहरूले विद्यार्थी छनौट गर्दा देहायका मापदण्ड अनुसार प्राथमिकता दिनुपर्नेछ।

(क) कार्यक्रमका लागि माग भए अनुसार सम्बन्धित विषयमा अध्ययनरत रहेको,

(ख) सकभर कार्यक्रम लागू भएका सम्बन्धित स्थानीय तह वा जिल्लाको स्थायी ठेगाना भएको,

(ग) शैक्षिक स्तर राम्रो रहेको,

(घ) प्रसार तथा अनुसन्धानको कार्य गर्न इच्छुक र सो सम्बन्धी योग्य भएको,

(ङ) खटिई जाने क्षेत्रको स्थानीय भाषाको समेत ज्ञान रहेको,

(च) प्रदेशका सबै भौगोलिक क्षेत्रमा गई कामकाज गर्न इच्छुक रहेको।

८. **खर्चको मापदण्ड** : (१) कृषि अध्ययनरत विद्यार्थी परिचालन तथा अनुसन्धान कार्यक्रममा सहभागि हुने विद्यार्थीहरूको सेवा सुविधाको मापदण्ड देहाय बमोजिम हुनेछ:

कार्य प्रकार	अधिकतम रकम	समयावधि	कैफियत
क. Project Work/Internship/Mini Research	मासिक १५,०००।-(पन्द्रह हजार मात्र)	बढिमा ३ महिना	रोल्पा र पूर्वी रुकुमका लागि
	मासिक १२,०००।-(बाह्र हजार)		अन्य पहाडी जिल्लाका

	मात्र)		लागि
	मासिक १०,०००।-(दश हजार मात्र)		तराई जिल्लाका लागि
ख. सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey)	बढीमा १.५ लाख मात्र	कार्ययोजना	स्नातकोत्तर तह
	बढीमा २.५ लाख मात्र	अनुसार	विद्यावारिधि तह

(१) Project Work/Internship/mini Research तथा सोधकार्य अनुसन्धान (Thesis Research and Survey) कार्यमा सहभागी हुने विद्यार्थीहरूको प्रस्तावनाको मूल्याङ्कन तथा सञ्चालन हुने कार्यको प्रभावकारिता हेरी कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले तोके बमोजिमको रकम उपलब्ध गराइनेछ। यसरी उपलब्ध हुने अनुदान रकम सम्झौतामा उल्लेख गरी सम्बन्धित विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसलाई उपलब्ध गराइनेछ।

(२) अनुदान रकमको सदुपयोग खर्च व्यवस्थापन तथा लेखा परीक्षण गराउने जिम्मा सम्बन्धित विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसको हुनेछ।

(३) अनुदान प्रवाहको किस्ता रकम सम्झौतामा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ।

(४) कार्यक्रमका लागि तोकिएको बजेट सीमा भित्र रही विद्यार्थीले प्रस्तावको कार्ययोजना तथा लागत खर्चमा अनुसन्धान कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने सुपरभाइजर समेतको पारिश्रमिक तथा अनुगमन वापतको रकम उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(५) यसरी परिचालन हुने विद्यार्थीहरूको सेवा सुविधाको मापदण्ड विश्वविद्यालय/अध्ययन संस्थान/क्याम्पसहरूसँग आवश्यकता अनुसार समन्वय गरी वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रमको परिधिभित्र रही समितिले परिमार्जन गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-५

समस्यामा आधारित अध्ययन/अनुसन्धान/परीक्षण प्रदर्शन कार्यक्रम

९. कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया: (१) कार्यक्रम व्यवस्थापन इकाईले वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रममा व्यवस्था भए अनुरूप समस्यामा आधारित अध्ययन/अनुसन्धान/परीक्षण प्रदर्शनका लागि विषयहरूको सूची तयार गर्ने छ।

(२) तयार भएका सूची अनुसार कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरी मन्त्रालय/कार्यालयले समस्यामा आधारित अध्ययन/अनुसन्धान/परीक्षण प्रदर्शनका लागि सम्बन्धित विश्वविद्यालय, अध्ययन संस्थान र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गतका क्षेत्रीय

कार्यालय, बाली वस्तु विशेष अनुसन्धान कार्यक्रमहरू तथा विषयसँग सम्बन्धित अन्य संघ संस्थाहरूसँग सोझै प्रस्ताव माग गर्न सक्नेछ।

(३) उपलब्ध प्रस्तावहरूको कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले मूल्याङ्कन गरी छनौट गर्नेछ।

(४) यसरी छनौट भएका प्रस्तावहरूका प्रस्तावकहरूसँग समस्यामा आधारित अध्ययन/अनुसन्धान/परीक्षण प्रदर्शन आदि कार्यका लागि कार्यविवरण (TOR) सहित सम्झौता गरिनेछ।

(५) प्रस्तावकले स्मार्ट कृषि गाउँका समस्यामा आधारित अनुसन्धान (Problem Based Action Research), उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण सहयोगी प्रदर्शन तथा परीक्षण आदि कार्यहरू सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र वा विज्ञ केन्द्रको समन्वयमा कृषकहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा गर्नु पर्नेछ।

(६) अनुसन्धान कार्यक्रम संचालन गर्ने मुख्य प्रस्तावक/अनुसन्धानकर्ताको योग्यता सम्बन्धित विषयमा कम्तिमा स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्नेछ।

(७) छनौट भएका प्रस्तावकले मन्त्रालय, निर्देशनालय, सम्बन्धित जिल्लाका कार्यालय, कार्यक्रम लागू भएका स्थानीय तह वा वडाको समन्वयमा रहेर सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

(८) सम्झौता अनुसारको कार्य सम्पन्न पश्चात् अनुसन्धानकर्ताले उपलब्ध नतिजा तथा अनुभव बारे सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँ, जिल्लास्थित कार्यालय र सम्बन्धित स्थानीय तहमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(९) अनुसन्धानकर्ताले आफै प्रतिनिधित्व गर्ने कार्यालय/संस्थाको उपस्थितिमा मन्त्रालयमा प्रस्तुति गर्ने तथा सम्पूर्ण तथ्याङ्क सहित अन्तिम प्रतिवेदनको ३ प्रति Hard and Soft Copy इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ। नतिजाको सारांश कृषकहरूले बुझ्ने गरी नेपाली भाषामा छुट्टै उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(१०) जिल्लास्थित कार्यालयबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरू बजेटमा व्यवस्था भए अनुसार जिल्लास्थित कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरी ईष्टिमेट स्वीकृत गराई जातीय परीक्षण, प्रविधि प्रदर्शन, क्याम्प तथा शिविर, कृषक पाठशाला तथा विषयसँग सम्बन्धित अनुसन्धान आदि कार्यक्रमहरू गर्न/गराउन सक्नेछन्।

(११) जिल्लास्थित कार्यालयबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार विषयगत कार्यालयहरू, सम्बन्धित स्थानीय तह तथा विषयसँग सम्बन्धित कार्य गरिरहेका अन्य संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न सकिनेछ।

१०. खर्चको मापदण्ड : (१) इकाईले सूची तयार गरेका विषयहरूमा समस्यामा आधारित अध्ययन/अनुसन्धान/परीक्षण प्रदर्शन आदि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न विस्तृत प्रस्तावको मूल्याङ्कन तथा सञ्चालन हुने कार्यको प्रभावकारिता हेरी प्रति अनुसन्धान बढीमा १.५ लाखसम्म रकम उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

(२) यसरी उपलब्ध हुने रकमको किस्ता भूक्तानी समय सीमा सहित विस्तृत कार्ययोजना अनुसार सम्झौतामा उल्लेख गरे बमोजिम उपलब्ध गराइनेछ।

परिच्छेद-६

उत्कृष्ट स्मार्ट कृषि गाउँ पुरस्कार कार्यक्रम

११. कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया : (१) उल्लेखनीय कार्य गर्ने र कृषि क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याउने स्मार्ट कृषि गाउँलाई थप प्रोत्साहन गर्न पुरस्कार प्रदान गरिनेछ।

(२) पुरस्कार दिने कार्यका लागि प्रगति, सम्पादित क्रियाकलाप, उत्पादन तथा बजारीकरणको अवस्था, रोजगारी सृजना, समिति तथा गाउँको सक्रियता, कार्यक्रमको प्रभावकारिता आदि सूचकका आधारमा फर्मेट स्वीकृत गरी मूल्याङ्कन गरिनेछ।

(३) उपलब्ध फर्मेटमा आधारित रही जिल्लास्थित कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार कार्यालयको सिफारिस तथा प्राथमिकताक्रमलाई आधार लिई कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले मूल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट गाउँहरू छनौट गर्नेछ।

(४) यसरी छनौट भएका उत्कृष्ट गाउँहरूलाई पुरस्कार रकम तोक्न कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५ मा व्यवस्था भएको निर्देशक समिति समक्ष पेश गर्नेछ।

(५) उत्कृष्ट स्मार्ट कृषि गाउँबाट पुरस्कृत हुने स्मार्ट कृषि गाउँलाई जानकारी गराई पुरस्कार एवं सम्मान समारोहमा प्रस्तुतिको लागि उपस्थिति हुनु पर्नेछ।

१२. खर्चको मापदण्ड : (१) बजेटमा व्यवस्था भई निर्देशक समितिले तोके बमोजिम उत्कृष्ट स्मार्ट कृषि गाउँहरूलाई नगद पुरस्कार तथा प्रमाण-पत्र प्रदान गरिनेछ।

(२) यसरी उपलब्ध गराइएको रकम सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिले कोषमा राखी उत्पादनशील क्षेत्र तथा क्षमता विकासमा लगानी गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-७

जलवायु अनुकूलन प्रविधि विस्तार सहयोग कार्यक्रम

१३. कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया : (१) इकाईले जलवायु अनुकूलन प्रविधि विस्तार सहयोग कार्यक्रमका लागि विषयहरूको सूची तयार गरी विषयसँग सम्बन्धित सूचिकृत संस्था वा सेवा प्रदायकसँग विस्तृत प्रस्ताव माग गर्ने छ।

(२) प्रस्तावक संस्था लामो समय देखि जलवायु अनुकूलन प्रविधिमा कार्य गरिरहेको दक्षता प्राप्त संस्था हुनु पर्नेछ। प्रस्तावकबाट पेश हुने टिमलिडरको योग्यता सम्बन्धित विषयमा कम्तिमा स्नातकोत्तर उत्तीर्ण भई ५ वर्ष अनुभव भएको हुनु पर्नेछ।

(३) सूची अनुसारका प्रस्तावकको परिचालन गराउन सक्ने क्षमताको आधारमा कार्यक्रम व्यवस्थापन समितिले प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन गरी छनौट गर्नेछ।

(४) यसरी छनौट भएका प्रस्तावहरूका प्रस्तावकहरूसँग कार्यविवरण (TOR) सहित सम्झौता गरिनेछ।

(५) प्रस्तावकले स्मार्ट कृषि गाउँमा जलवायु अनुकूलन उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण प्रविधि प्रयोग गर्ने, विस्तार गर्ने, आदि कार्यहरू सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र वा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रको समन्वयमा कृषकहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा गर्नु पर्नेछ।

(६) सम्झौता अनुसारको कार्य सम्पन्न पछि उपलब्ध नतिजा तथा अनुभव बारे सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँमा र मन्त्रालयमा प्रस्तुति गर्ने तथा अन्तिम प्रतिवेदनको ३ कपी Hard and Soft Copy इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ। नतिजाको सारांश कृषकहरूले बुझ्ने सरल नेपाली भाषामा छुट्टै उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१४. खर्चको मापदण्ड : (१) इकाईले सूची तयार गरेका विषयहरूमा जलवायु अनुकूलन प्रविधि विस्तार सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्न विस्तृत प्रस्ताव मूल्याङ्कन तथा सञ्चालन हुने कार्यको प्रभावकारिता हेरी प्रति प्रस्तावना बढीमा रु १.५ लाखसम्म रकम उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

(२) यसरी उपलब्ध हुने रकम कार्यसञ्चालनका लागि समयसीमा सहित विस्तृत कार्ययोजना अनुसार ६०% कार्यसम्पन्न भएपछि ५०% र अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि बाँकी ५०% रकम एकाउण्ट पेयी चेक मार्फत उपलब्ध गराइनेछ।

परिच्छेद-८

अनुगमन र समन्वय

१५. **अनुगमन:** (१) अनुदानप्राप्त संस्थाले गर्ने कार्यक्रमको अनुगमन मन्त्रालय, निर्देशनालय, ईकाइ, जिल्ला स्थित कार्यालय, स्थानीय तह तथा प्रदेश सरकारका सरोकारवाला कार्यालयले समेत संयुक्त वा छुट्टा छुट्टै गर्न सक्नेछन।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भएको अनुगमन र निर्देशनको लिखित अभिलेख र प्रतिवेदन कार्यालयले सुरक्षित राख्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम दिएको निर्देशनको पालना गर्नु अनुदानग्राहीको कर्तव्य रहनेछ।

१६. **समन्वय :** मन्त्रालयले कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपले सञ्चालन गर्न सरोकारवाला नेपाल सरकारका निकाय, प्रदेश सरकारका निकाय र सम्बन्धित स्थानीय तह बीच समन्वय गर्नेछ।

परिच्छेद- ९

विविध

१७. **कारवाहीको व्यवस्था :** कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरु र साझेदार संस्था वा व्यक्तिले सम्झौताको पालना गर्नु पर्नेछ र मन्त्रालयले वा कार्यालयले दिएको निर्देशन एवं प्रचलित ऐन, नियम तथा नीतिहरुको पालना गर्नु सम्बन्धित संस्था वा विज्ञ वा विद्यार्थीको कर्तव्य हुनेछ। सम्झौता बमोजिमको कार्य नभएको खण्डमा प्रचलित कानून अनुसार कारवाही हुनेछ।

१८. **बाधा अड्चन फुकाउ र व्याख्या :** (१) यस कार्यक्रम सञ्चालन विधिको कार्यान्वयनमा केही बाधा अड्चन आइपरेमा वा द्विविधा उत्पन्न भएमा मन्त्रालयको व्याख्या अन्तिम हुनेछ।

(२) यस कार्यक्रम सञ्चालन विधिमा उल्लेख भएका विषयको सन्दर्भमा यसै कार्यक्रम सञ्चालन विधि बमोजिम र नभएका विषयहरु प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

अनुसूची-१

सम्झौता-पत्रको ढाँचा

प्रदेश सरकार, प्रदेश नं. ५, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको आर्थिक वर्ष २०७७...../०७..... को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमका लागि सहयोगी कार्यक्रम अन्तर्गत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, (यसपछि प्रथम पक्ष भनिने) र श्री (यसपछि दोस्रो पक्ष भनिने) बीच तपसिल बमोजिमका शर्तहरू परिपालना गर्ने गरी द्विपक्षीय सम्झौता गरिदियो/लियो।

तपसिल:

१. प्रथम पक्षले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रममा लागि सहयोगी कार्यक्रम अन्तर्गत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न दोस्रो पक्षलाई रु(अक्षरपी)(बराबरको आर्थिक अनुदान प्रदान गर्नेछ।
२. दोस्रो पक्षले स्वीकृत कार्ययोजनामा उल्लेख भए अनुसारको कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।
३. प्रथम पक्ष आफैले वा तोकेको कार्यालयले स्थलगत प्राविधिक प्रतिवेदनबाट सिफारिस भएको प्रगतिका आधारमा अनुदान रकम दोस्रो पक्षको बैङ्क खातामा एकमुष्ट भुक्तानी दिईनेछ। यो रकम कार्यक्रम सम्पन्न पछि मात्र भुक्तानी हुनेछ।
४. प्रथम पक्षले कुनै पनि बखत संचालित कार्यको अनुगमन/निरीक्षण गरी सम्झौता मुताविक कार्य भए/नभएको हेर्न र आवश्यक सल्लाह सुझाव दिन सक्नेछ।
५. कार्यक्रम सञ्चालनका दौरानमा कुनै कुरामा परिमार्जन गर्नु परेमा दुवै पक्षको आपसी सहमत अनुसार हुनेछ।
६. सम्झौतामा उल्लेख हुन छुटेका विषयको हकमा प्रचलित कानून र दुवै पक्षको आपसी सहमति अनुसार हुनेछ।
७. द्विपक्षीय सम्झौता मुताविकको काम नगरी रकम दुरुपयोग हुन सक्ने देखेमा प्रथम पक्षले एक पटकका लागि सचेत गराउने र त्यसो गर्दा पनि सुधार नदेखिए एक पक्षीय रूपमा सम्झौता भंग गर्ने र हिनामिना भए बराबरको रकम दोस्रो पक्षबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपरको लागि प्रक्रिया अगाडी बढाउन सक्नेछ।

दोस्रो पक्षको तर्फबाट

हस्ताक्षर:

नाम:

प्रथम पक्षको तर्फबाट

हस्ताक्षर:

नाम:

पदः
कार्यालयः
संस्थाको छापः
रोहवर
हस्ताक्षरः
नामः
पदः
कार्यालयः

पदः
कार्यालयः
कार्यालयको छापः
हस्ताक्षरः
नामः
पदः
कार्यालयः

इति सम्बत साल महिना रोज शुभम्

नोट :द्विपक्षीय सम्झौतामा आश्यकता मुताविकका अन्य सान्दर्भिक बुँदाहरु थपघट गर्न सकिनेछ।